

értékesít. Azután, mikor ezzel már nem lehet boldogulni, megvárja, míg kikelnek a fiókák s akkor ezeket gyilkolja. Majd pedig az öregek röptéből való lövöldözésében, indokolatlan pusztításában leli örömét. Sokszor ez a szenvedély megszűnik vadászszenvédélylyé lenni s ahelyett a legundokabb állatkínzássá fajul. Gyerekek, — de felnőttek is — csupa mulatságból élve fogják a sirályt, még pedig olymódon, hogy hosszú zsinag végére kötött kenyér- vagy húsdarabok közé egy horgot is rejtenek el. Az ilymód felszerelt csalókat vízbe dobják s a legközelebb arra repülő sirály azonnal lecsap utána a vízre, de egyúttal a saját vesztére is. Hogy ez minő állatkínzás, azt talán fölösleges esetelni. A tengerszine feletti létért való küzdelemnek a sirályon kívül vannak még más harczosai is; ezek életéről, fáradságos kenyérkeresetéről azonban más alkalommal fogunk írni.

Betegh Lajos.

Hazai történetünk állatregéiből.

(Folytatása és vége.)

Mikor Kún László királyunk idejében Albert osztrák herceg Köszeget vívta, a vár védői méhköpüket dobáltak a támadókra s a magyar méhek honvédelem dolgában megtették a kötelességüket. Halász község a Tisza mentén onnan nyerte nevét, hogy birtokosainak őse szerencsés halász volt, kézrekerítette a Budán lakó magyar király leányának elszabadult aranyhalat. A Margitszigeten tartogatta, minden reggel meglátogatta a királykisasszony kedves kis halát, de megjött egyszer a Duna nagy árja, elmerítette a szigetet, magával vitte az aranyhalat s az a Dunából a Tiszába tévedt át, a hol horogra került. Ezért kapta a halász a környéket királyi ajándéknak s alapította a nevét viselő községet.

Nagy-Szeben város alapítását állatregével köti össze a népmonda. Hameln városban 1284-ben módnélkül fölszaporodtak a patkányok, a város tanácsa díjat tűzött az elpusztításukra. Egy vasárnap reggel megjelent egy ifjú, furulyázni kezdett a piacon s minden patkány előbújt hall-

nyomán, mely erős kezekkel kergeti széjjel a megmaradt ködfoszlányokat.

S nemsokára újból ragyogón süt le a magas égből a nap. De az éj azért a halál uralma alatt van. Holdvilág és csillagok fénye mellett dolgozik. Mit a nap megépít, éjjel lerontja ő.

Hah! De él az erős remény, hogy megjő az, aki megtöri végre a zsarnok hatalmát.

Egy reggel, mikor már pedig úgy örültek kedveltjeim, arra ébredtek, hogy hó, fehér hó borít be újra mindent. A fák meg voltak rakva virággal, a hó csillagvirágaival, majd leroskadtak a tehertől. Szegénykék, — gondoltam magamban — még sokat kell szenvednetek, hisz oly messze van még a virányos tavasz, oly hosszú még a tél!...

Glück István.

gatni őt; ekkor megindult a Weser folyó felé, a patkányok követték elbővülő furulyáját s mind belevesztek a vízbe. A fősvény tanács megtagadta a jutalmat a könnyű munkáért. Jövő vasárnap ismét kiállott az ifjú a piacra furulyázni s ekkor a város minden gyermeke előjött s vakon követte a bűvös furulyát. Az ifjú a város mellett egy dombhoz vezette őket, megütötte varázssipjával s az barlangot tárt föl, mely elnyelte őt s a gyermekeket és utánok bezáródott. A föld alatt vezette a kicsinyek seregét s napvilágra Erdély földén hozta, hol azok a gyermekek megalapították Nagy-Szeben várost s a környező vidék száz községeit.

Midőn 1385. Szilveszter estéjén Kis Károly fejevári koronáztatása után Budára visszaérkezett, a torony-tetők varjú madarai veszekedve tépték egymást; belőle a nép rosszat jósolt a fiatal királyra és az 39 nap mulva 1386. február 7-én be is következett.

Nem szerette a Vágvidék népe Stibor vajdát s azért a következő mondát költötte. Kegyetlenül letaszította vára meredek sziklájáról régi hűséges szolgáját a halálhozó mélységbe, csak azért, hogy a kényúr kedvelt kutyáját megmerte fenyíteni. Az iszonyú átokmondások között meghaló szolga Isten széke elé idézte a könyörtelen vajdát és épen az első évforduló napján marta meg Stibort egy mérges kígyó a szikla közelében, melyet a szolgálja vére festett pirosra és nyomorultan halt el ő is. Felesége, Dobrochna pedig tört mártott ennek láttára a saját szívébe.

Fekete holló ragadta el a gyermek Hunyadi János egyetlen vagyonát, az arany gyűrűt, melyben a nemes ércnek se eleje, se vége, csupa csillogás az egész, amely megnyitja Zsigmond király emlékező szívéde a gyermek nagybátyjának biztos nyila elérte a magas fa ágán s a tolvamadár piros vérében hevert a tölgy alatt. Ezért vette Hujnyadi czimerébe a holló madarat s nevezték a nemzetségét Korvin-nak.

Volt Mátyás király idejében kutyavásár Budán, de csak egyszer. Két kis ökrén keservesen szántogatott a zsolóler ember, módos szomszédja meg vigan haton. Az ismeretlenben ott járt király szól, hogy adjon oda 2-öt kölcsönben a szegény ember kettője mellé, hogy jobban bírják az ekét, de az nem adta. Azt mondá ekkor a király, add el a két ökröt és végy annyi kutyát, amennyit birsz, hord a budai piacra, a többi az én dolgom. Meg is vették busás áron a főurak valamennyit s a szegény ember egyszerre gazdag lett. Vérszemet kapott kapzsi szomszédja, eladta mind a 6 ökrét s az árukon vett kutyákkal megjelent a budai vásáron, de mind a nyakán maradt, mert csak egyszer volt ott a kutyákra jó vásár.

Galeotto olasz tudós azt írja Mátyásról, hogy gyermekkorában nagyon megutálta a csukamáját, mert látta, mint veszett össze rajta két magyar s a kölcsönösen egymáson ejtett sebekbe behalt mind a kettő. A nép regéje ellenben úgy tartja, hogy nagyon is szerette a király a csukamáját. Csóron történt volna, hogy ebédkor nem adta föl neki a vendéglős; követelte a király, de amaz úgy szól, hogy nincsen Csóron a csukanak mája; mire Mátyás azt felelte, hogy akkor a palotai pálcának sem lesz száma és megkerült a csukamáj hamarosan.

A róka fogta csuka, a csuka fogta róka, varga fogta mind a kettőről szóló adomát szintén Mátyás király nevéhez fűzi a hagyomány. Kiszökött a Duna jege lékjén egy csuka és odafagyott; ki akarta kezdeni egy arra verődött róka, de a fogas hal belekapott az orra czimpájába s a rókát foglyúl ejtette. Meglátta egy budai német varga, föl szabadította a csukát és magával vonszolta a királyig a szegényező rókát azokkal a szavakkal, amelyek az adomát föntartják.

Mátyásnak a halálakor, 1490. ápril 6-án, egy varjú sem maradt Budán, mind Székes-Fejérvárra törte magát, hogy a királynak oda való eltemetését jelöljék ki. Varjú tömeges megjelenése hirdette a népnek az 1514-iki parasztlázadás szomorú végét is.

II. Lajos királyunknak 40,000 db. aranyba került va-

dászsólyma volt. Erdélyrészen Solyomkó onnan vette a nevét, hogy oda egyik fejedelem járogatott okos sólymával vadászni. A táj legnemesebb vadja a szép Agnes volt. Futár zavarta föl egyszer őket, hogy ellenség tört be az országra. Fejedelmét a szép Agnes férjruhában követte a harcba, de ott elveszett; a fejedelem pedig nem ment többé vadászni a tájra, csak a sólyma nem bírta feledni a jó Agnest, aki szeretettel simogatta meg. Várt rá a hű madár a sziklákon, de hasztalan; nem kellett neki préda, nem a hús patak vize, szívehasadottan hullott alá a kemény kősziklára.

Szapáry Pétert az érdi török bég, Hamza, egy ökör és egy szamar közé fogatta, úgy szántatott a magyar főúrral.

Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek 50 kopója volt 2 peczér gondozása alatt, noha évente alig 3—4-szer ment vadászni.

1598-ban fölkérték a magyarok a töröktől Győr várát, de a büszke ozmán parancsnok azt felelte, hogy akkor lesz az övék, ha a tüztorony vaskakasa megszólal. Az ostromlók betörték már és egy magyar vitéz fölszaladt a toronyba, nagyot kukorékolt, min a babonás törökök úgy megjíjedtek, hogy egyszerre megbénult az ellenállásuk.

Buda visszavétele napján (1686. szept. 2.) sasok röpültek le a közel hegyről a vár felé s annak emlékére neveztek el azt az ormot Sashegynek, amelyen jó bor termett.

Apor István megszéledített farkasa beszabadult a kolozsvári ref. templomba s ott nagy riadalmat okozott. Mivel pedig hamarjában háború lett, azután meg éhség, de leégett Brassó is, mindenki azt hitte, hogy a farkas váratlan megjelenése jósolta meg ezt a szerencsétlenséget mind.

Az egyszeri sárospataki diákat a csókája tette boldoggá. Midőn a Bodrog partján tanulgatott, 200 aranyat hordott össze ölébe a tolvaj madár a Rákócziak kincstárából. Ezzel a költséggel a szegény diák külföldi egyetemre mehetett, úgy írja Tsétsi János egykori pataki professzor.

Temes vármegyében Végvár község 1901-ben ünnepelte fönnalása 100 éves fordulóját s ekkor jött szóba Vigh István farkasa is, mely rengeteg kárt tett a nyájokban. Egy éjen Vigh akla tetejét is kibontotta a „féreg“ és benn összemarengolta az egész nyáját. A káros gazda harmadmagával ment be hozzá, subát dobott rá és úgy fékezte meg s azzal büntette meg, hogy a kos kolompját lánczolta a nyakába és szabadon eresztette. Szídták ezért Vigh Istvánt, de tudta ő, mit cselekedett. Elárulta ezentúl a szerencsétlen ragadozót lépten-nyomon a kolompesörgés és többé hüselédhez nem juthatott, 2 évig nyomorgott, míg éhen veszett. Sokszor hallották a keserves vonítását. Véletlenül Vigh István találta meg a hulláját, fölbontotta és benne mindenféle növényi törek között váratlanul vászonzacskót is lelt teli arannyal, amiből az elpusztult juhainak ára bőven megtérült.

Szintén történeti állat lett a pannonhalmi benzéések számára a XIX. század 20-as éveiben. Kazinczy is megnézte, mikor Guzmics Izidornál ott járt. Ezt az állatot a furfangja tette nevéssé. Akkor a monostor alatt fekvő Szent-Mártonból számarháton hordták föl a vizet; minden szamar két puttonyt cipelt és a cselédség úgy kezelte az állatrajt, hogy amelyek puttonyai megteltek, azokat külön állították. Egy és ugyanaz azonban rendesen átlópódkodott üres edénnyel a már megterheltek közé, de csak akkor, mikor körülbelül egyenlő számmal voltak a szamarak innen is, onnan is. Így azután könnyű volt neki üres edényekkel hegynek menni. Lesték, nevelték a furfangos szamarat, de az rendesen megcsinálta a mesterfogást.

Darazsak mentették meg egyszer Rózsa Sándort honvéd korában. Temesvár mellett a kis erdőnél a vasas német lovasság már egészen a sarkában volt, de a volt banditát el nem hagyta a furfang; meglátott egy fán függő darázsrajt, közéjük lőtt, mikor az ellenség épen oda ért s a főbőszült állatok olyan dühhel rontottak emberre, lóra, hogy az egész üldöző csapat kénytelen volt csúfosan megfutni s Rózsa Sándorékát a körmei közül kiszalajtani.

1898. szeptember 8-án délután a magyarok egyetlen elvesztett királyasszonya Erzsébet, Territetben, a Genfitónál egy mohos sziklán ült, a kezében őszi baraczk s azt egy hirtelen fölröppent holló a szárnyaival kisodorta onnan. Ha 2 nap múlva orgyilkos töre alatt nem vértzett volna el Magyarország nagyasszonya, senki sem gondol vala arra, hogy a Habsburgok történetében már több ízben volt vésztyjűslő madár a holló.

Hanusz István.

A zsírok mikroszkópi vizsgálata.

Ha állati zsírt aetherben, benzolban vagy chloroformban oldunk és ezen oldatokból egy cseppet mikroszkópi tárgylemezen önként be hagyunk száradni, a vaj, faggyú és disznózsír különféle jegeceket képez, melyek a mikroszkóp alatt, különösen polarizált fényben, jellegző alakokat mutatnak. Így a disznózsír aetheres oldatból ferde négyszögű táblákban válik ki, míg a faggyú kéve-alakúan csoportosult, kissé hajlott, finom tűkben jege.

Mikroszkópi vizsgálatl tehát megkülönböztethetjük a faggyút a disznózsírtól és felismerhetjük a faggyúval hamisított disznózsírt, valamint a műzsírt, mely utóbbi főleg faggyú és valamely növényi olaj (többnyire cottonolaj) elegyből áll.

A vizsgálatot következő módon végezzük:

Körülbelül 1—1½ gramm zsírt száraz kémcsőben feloldunk 10 köbcentiméter aetherben. A kémcsövet gyapottal bedugjuk és hideg helyen 6 óráig állni hagyjuk. Mihelyt az edény fenekén jegeces lerakódás képződött, a folyadékot letöltjük és a jegecekre néhány köbcentiméter szintelen olajat (cottonolajat) öntünk. Most finom platina-huzallal néhány jegecet kiveszünk, ezeket kevés olajjal tárgylemezre teszszük, fedőlemezzel óvatosan letakarjuk és félig elsötétített láttérben 300-szoros nagyításnál a mikroszkóp alatt vizsgáljuk. A faggyú egy pontból kiinduló, finom tűkből alkotott kéve-, vagy lófark-alakú jegeces csoportokat képez; az egyes tűk pedig többé-kevésbé hegyes csúcsban végződnek. A disznózsír szintén közös központ körül elhelyezkedő, végükön ferdén levágott, jól kifejtett táblákból álló jegeces csoportokat képez, melyek közt egyes önálló táblák is láthatók. Gyanús zsírok vizsgálásánál soha el ne mulasztjuk a képződött jegeceket tiszta zsírból előállított jegecekkel összehasonlítani.

Kevesebb sikerrel használhatjuk a mikroszkópot, vagyis inkább a polárizátorral egyesített mikroszkópot a művaj (margarin) felismerésére. Ha ugyanis tiszta friss vajból igen keveset tárgylemezre teszünk és ezt fedőlemezzel szétnyomjuk, erre az átlátszó preparátumra pedig 1/5 millim. vastag selenitlemezt fektetünk és azt keresztetett nicolok mellett a polárizáló mikroszkóp alatt vizsgáljuk, pirosas vagy ibolyás színű, finom szemcsék halmazát látjuk. Margarin, vagy margarinnal kevert vaj szivárványszíneket játszó szemcséket mutat. Ez a vizsgálat magában véve azonban nem elegendő a művaj, vagy hamisított vaj felismerésére, mert olvasztott, valamint régi (állott) vaj, ép úgy mint a bórsavval, salicylsavval, tejcukorral, szőlőcukorral stb. elegyített vaj ugyanazt a színezést mutatja, mint a margarin.

Egyáltalán zsír- és vaj-utánzatokat és hamisításokat kétségtelenül és biztosan csakis komplikált chemiai vizsgálatokkal mutathatunk ki és a mikroszkópi vizsgálatot csak tájékoztató próbának használjuk.

J. J.

